

בכגון שנטל הדיין את הממון מזה, ונתן ביד זה. והיות ועשה מעשה בידיים, מה שעשה עשוי, והוא צריך לשלם על כך מביתו.

כאן, משנתנו מדברת באופן שלא נטל ונתן ביד, אלא רק פסק את הדין שפלוני ישלם לפלוני, ולכן חוזר הדין, ויחזיר הזוכה עצמו את הממון למי שלקח ממנו.

ודנה הגמרא: **בשלמא "חייב את הזכאי"**, שפיר אפשר להעמיד בכגון שנטל ונתן ביד.

אלא "זיכה את החייב", היכי משכחת לה? היכן תמצא אופן שיעשה הדיין מעשה בידיים עד שתחייבו לשלם על כך!?

ומבארת הגמרא: **דאמר ליה לנתבע, פטור אתה מלשלם.**

ותמהה הגמרא: **והא לא נטל ונתן ביד!** —

ומבארת הגמרא: **כיון דאמר פטור אתה, והחזיק בידיו של הנתבע את ממונו של התובע, כמו שנטל ונתן ביד דמי.**

ותמהה הגמרא: **אלא מתניתין, דקתני: דיני ממונות מחזירין בין לזכות, בין לחובה.**

בשלמא מחזירין לזכות — משכחת לה, בכגון דאמר ליה מעיקרא חייב אתה, ולא נטל ולא נתן ביד, ולכן יכול להחזיר את הדין לזכות, ולפטרו.

אלא מחזירין מזכות לחובה, היכי משכחת לה, באיזה אופן מצינו שיכול להחזיר את הדין? שהרי בהכרח מדובר בכגון דאמר ליה הדיין לנתבע בתחילה, פטור אתה, ולאחר מכן אמר לו שהוא חייב.

והאמרת, כיון דאמר ליה פטור אתה, כמו שנטל ונתן ביד דמי! ואם כן, איך יחזור הדין?!?

ומתרצת הגמרא: אכן מזכות לחובה אין מחזירין, כי היות וזיכהו, הרי זה כמי שנטל ונתן ביד, ומחזיר הדיין מביתו. ומשנתנו, **חדא קתני**, דין אחד בלבד אמרה המשנה, וכך אמרה: **דיני ממונות, מחזירין לזכות שהיא חובה**. דהיינו, אם חייבוהו תחילה, ולא נשאו ונתנו ביד, מחזירין את הדין לזכותו של הנתבע, שהיא חובה לתובע.

וכיון שהעמדנו שבדיני ממונות חוזרים רק מחובה לזכות [שהיא זכות לזה, וחובה לזה], וגם בדיני נפשות אמרנו שחוזרים רק מחובה לזכות ולא מזכות לחובה. והרי המשנה מחלקת בין דיני ממונות לדיני נפשות. הרי בהכרח, **דכוותה**, בדומה לזה, **גבי דיני נפשות**, אנו צריכים לפרש את דברי המשנה,

מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה, באופן גל-ב כזה:

מחזירין לזכות בדיני נפשות, בדינים שהם זכות גרידתא, כגון שחייבוהו בדיני נפשות על חילול שבת, שאז החזרה היא זכות עבורו בלי שתהא בכך חובה לצד שכנגדו, שהרי אין כאן צד שכנגדו. **ואין מחזירין לחובה**, היינו, **לזכות שהיא חובה**. כי אי אפשר לפרש כפשוטו, שאין מחזירים בדיני נפשות מזכות לחובה, כי דבר זה אינו אפילו בדיני ממונות. ואילו המשנה מחלקת בין דיני ממונות לדיני נפשות.

אך תמהה הגמרא: בדיני נפשות, **חובתיה דמאן?!?** למי תהא חובה אם נחזיר לזכות בדיני נפשות!?

הוא נקי מהחטא, אל תהרגנו, אלא תחזיר אותו ותשמע את לימוד הזכות שיש לאדם זה.

ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה, מניין שאין מחזירין אותה? —

תלמוד לומר [שמות כג] "צדיק אל תהרג". שמשמעות הכתוב היא, שהוא צדיק בדינו, שיצא זכאי, אך אין הוא נקי מהחטא.

אמר רב שימי בר אשי: וחילופא למסית. דכתיב [דברים יג] "לא תחמל ולא תכסה עליו".

רב כהנא מתני [דברים יג] "מ"כי הרג תהרגנו".

בעא מניה רבי זירא מרב ששת: חייבי גליות, מניין? האם דינם לענין חזרה כדיני נפשות?

ומבאר הגמרא: אתיא גזירה שוה, "רצה, רצה". נאמר בחייבי מיתות "יומת הרוצח", ונאמר בחייבי גליות "לנוס שמה רוצח".

חייבי מלקות מניין? —

אתיא גזירה שוה "רשע — רשע".

תניא נמי הכי: חייבי גליות, מאי? — אתיא גזירה שוה רצה רצה. חייבי מלקות — אתיא גזירה שוה רשע רשע.

שנינו במשנה: ואין מחזירין לחובה.

ומתרת: הא לא קשיא — חובתיה דגואל הדם. שאם נחזיר לזכות את דין הרוצח, תהא זאת חובה לגואל הדם, לפי שקשה בעיניו בדבר שניצול הרוצח של קרובו.

ותמהה הגמרא: וכי משום חובתיה דגואל הדם, קטלינן ליה להאי? נהרוג את זה, ולא נחזיר את דינו לזכות!?

ועוד קשה, מאי, מהו הלשון שנקט התנא שבדיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה? והרי לדברין מחזירים רק לזכות [שהיא חובה לשני]!?

ומסקינן: אכן קשיא.

רבינא אמר: אפשר לומר כחילוקן של רב חסדא, כאן שנטל ונתן ביד, כאן שלא נטל ונתן ביד. ועל מה שהקשינו בזיכה את החייב איך יתכן נטל ונתן ביד, יש לומר שמדובר בכגון שהיה לו בידו של המלוה משכון על החוב, ופטר מן החוב, ונטלו הדיין למשכון ממנו, ונתנו ללווה. וכמו כן בטימא את הטהור, יש להעמיד דאגעי ביה שרין, שטימאו בידים, (36) וכן יש בטיהר את הטמא יש להעמיד שהדיין עירבן לפירות הטמאים בין פירותיו הטהורים של הנשאל, וטימאן בכך את כולן.

שנינו במשנה: דיני נפשות כו'.

תנו רבנן: מניין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות! מניין שמחזירין אותה? —

תלמוד לומר [שמות כג] "נקי אל תהרג". שמשמעות הכתוב היא, שאם המתחייב בדין

36. ועשה כן כדי שלא יהא ספק בדבר. רש"י

הכתוב מדבר, אחת כדרכה, ואחת שלא כדרכה, והוא דבר שאין הצדוקים בו, ודיין זה זיכה על ביאה שלא כדרכה.

שנינו במשנה: דיני ממונות הכל מלמדים זכות וחובה, דיני נפשות הכל מלמדים זכות.

ומדייקת הגמרא: "הכל" — ואפילו העדים שהעידו על המעשה המחייב אותו מיתה, יכולים לבוא וללמד עליו זכות להצילו ממיתה.

נימא מתניתין רבי יוסי ברבי יהודה היא, ולא רבנן.

דתניא: [במדבר לה] "ועד אחד לא יענה בנפש" — בין לזכות בין לחובה, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: עונה לזכות, ואין עונה לחובה.

אמר רב פפא: "הכל" האמור במשנה, הכוונה היא באחד מן התלמידים היושבים בשורות לפני הדיינים, ולא העדים, ודברי הכל היא.

ומבאר הגמרא: מאי טעמא דרבי יוסי בר אבא יהודה?

דאמר קרא [במדבר לה] "עד אחד לא יענה בנפש למות". ומיתור המילה "למות", אנו למדים: רק למות הוא דאינו עונה. אבל לזכות — עונה.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: והוא שטעה המזכה בדבר שאין הצדוקין מודין בו, שאין טעותו מפורשת בתורה אלא בדברי המשנה והגמרא. אבל טעה בדבר שאפילו הצדוקין מודין בו, מחזירין, זיל, קרי בי רב הוא! שהוא דבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים שהוא טעות, ואין פסק דין שכזה נחשב כלום.

בעא מיניה רבי חייא בר אבא מרבי יוחנן: טעה המזכה בנואף ונואפת, מהו? (37)

אמר ליה: אדמוקדך יקיד, זיל קוץ קרד וצלי. משל הוא: כל זמן שהאש במוקד דולקת, נצל אותה, קצוץ את הדלועים שלך, וצלה אותה עליהם. והנמשל הוא, בשעה שאתה שומע דבר, תן לבך להבין ולהוסיף לקח. וכיון ששמעת ממני שאם טעה בדבר שהצדוקים מודים בו הדין חוזר אפילו מזכות לחובה, הרי היה לך להסיק מאליו, שאם טעה בנואף ונואפת, שהוא דבר שהצדוקים מודים בו, חוזר הדין, כי אין כאן כל צד לזכות.

איתמר נמי, אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: טעה בנואף חוזר.

אך דנה הגמרא: אלא, היכי דמי "אין חוזרין" בדיני נפשות, שבהם נכללים גם נואף ונואפת?

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כגון שטעה בחיוב על ביאה שלא כדרכה, הנלמד מדברי הכתוב "משכבי אשה", שבשתי משכבות

37. להמית. אך בנואף ונואפת לכאורה אין במה לטעות כי הכל מפורש. רש"י

37. בדין רוצח יתכנו טעויות רבות בדברים שאינם מפורשים, כגון שזיכהו משום שעל פי הערכתו המוטעית לא היה באבן שזרק בכדי